

О. О. Гончарова

ТЕХНІКА ІНТЕРВ'Ю СЛІДЧОГО ЗАСОБАМ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Збільшення ролі засобів масової інформації в житті суспільства веде до того, що працівникам правоохоронних органів, зокрема слідчим, усе частіше доводиться спілкуватися з журналістами. У сучасній науковій літературі проблеми взаємодії слідчого й ЗМІ ще недостатньо розроблені. Закордонні дослідження та публікації радянського періоду не розв'язують проблеми спілкування слідчого зі ЗМІ в Україні в сучасних умовах. У результаті цього, як наслідок викладеного, допущення безлічі помилок практичними працівниками правоохоронних органів у процесі їх спілкування з представниками ЗМІ, що часто призводить до невинуватих наслідків. Як приклад можна навести ситуацію захоплення заручників під час мюзікла «Норд Ост» у Москві, коли терористи завдяки виступам журналістів і прямій трансляції з місця події могли відслідковувати дії правоохоронних органів.

Правоохоронні органи мають потребу в конкретних рекомендаціях з техніки й тактики виступів слідчого в ЗМІ. Актуальним є розгляд проблем взаємодії й протистояння слідчого та журналіста, вивчення наявних досліджень і законодавчої бази з даної проблеми, а також розробка практичних рекомендацій для слідчих з тактики використання можливостей ЗМІ в розслідуванні й профілактиці злочинів.

Спілкування з представниками преси може бути зумовлене необхідністю довести до масової аудиторії офіційне повідомлення, позицію відомства або відповідний коментар. У цьому випадку слідчий є ініціатором зустрічі, тому налаштовуватися треба тільки на позитивний результат. Складніше, коли преса сама виходить на слідчого з проханням прокоментувати ту або іншу ситуацію. І якщо в першому випадку побажання можуть не збігтися, то тут слідчий виступає в ролі сторони, яка «примушується до відповіді», і змушений відгукнутися на прохання про зустріч, причому зробити це необхідно оперативно й грамотно в умовах дефіциту часу. Суть дилеми в тому, що якщо на контакт не піде слідчий або його безпосереднє керівництво, то знайдеться маса коментаторів різного ґатунку. З легкої руки «незалежних експертів» буде змальована така картина ситуації, що згодом представникам правоохоронних органів знадобляться величезні зусилля, щоб хоч якось мінімізувати той негативний ефект, що може виникнути, якщо вчасно та оперативно не відреагувати й все пустити на самоплив. У якості прикладу можна навести бійку, що відбулася в березні 2004 року в барі «Котон», розташованому в м. Сімферополі, між двома групами підлітків російської й кримсько-татарської національності. За даним фактом було порушено кримінальну справу, розслідуванню якої дуже заважали виступи деяких журналістів по місцевому телебаченню, в яких вони, спираючись лише на власні емоції та зацікавленість керівників кримсько-татарського меджлісу, звинувачували правоохоронні органи у незаконному притягненні до кримінальної відповідальності деяких кримських татар. Завдяки цим виступам навколо кримінальної справи нагніталася обстановка, організувалися мітинги, здійснювалися спроби облоги будинку ГУ МВС України в АР Крим. У такий спосіб зацікавлені особи намагалися «натиснути» на органи

ТЕХНІКА ІНТЕРВ'Ю СЛІДЧОГО ЗАСОБАМ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

слідства. Можливо, якби представники слідчого управління ГУ МВС України в АР Крим відразу розробили стратегію спілкування з журналістами й постійно інформували громадськість про хід слідства з кримінальної справи, звичайно, без шкоди для самого розслідування, то обрання обвинувачуванним запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою і подальше направлення справи до суду не викликало б такого обурення з боку представників кримско-татарського народу, в яких завдяки діям через ЗМІ зацікавлених осіб створилося враження сфабрикованості даної кримінальної справи.

Інтерв'ю як форма публікації цінне думками, заснованими на глибокій поінформованості та особистій привабливості для читачів особи, що має до поставлених питань безпосереднє відношення [1, с. 125].

Насамперед необхідно усвідомлювати те, що слідчий не є представником прес-служби й не має повноважень на поширення певного інформаційного повідомлення, тому зобов'язаний відповідати тільки на ті питання, які входять до його компетенції як посадової особи, а відповіді повинні бути обмежені межами його функціональних обов'язків.

З причини того, що спілкування з пресою найчастіше відбувається не з ініціативи посадової особи, а через необхідність, треба одержати з даної ситуації максимально позитивний результат. Інтерв'ю – це хороший привід заявити про себе як про розумного працівника тієї організації, яку презентує виступаючий. На жаль, у такої ситуації є й зворотній бік. Непідготовлений виступ у ЗМІ, що викликав негативну реакцію, може якщо не поставити хрест на кар'єрі виступаючого, то, принаймні, змусить керівництво піддати сумнівам його здібності.

Успіх або невдача інтерв'ю найчастіше залежать від підготовки до нього. При серйозному підході до справи (альтернатива тут відсутня) виступаючий не тільки відчує себе впевнено й спокійно, але й зможе донести до аудиторії саме ту інформацію, яку необхідно повідомити.

Насамперед слідчому для себе варто знайти відповіді на кілька питань:

- чим викликане інтерв'ю;
- яка його тема або точка зору;
- яка з друкованих, теле-, радіокомпаній збирається взяти інтерв'ю;
- яка характеристика даного репортера й ЗМІ, який він представляє;
- хто буде вести бесіду;
- де й коли планується зустріч;
- скільки часу буде потрібно репортерів на проведення інтерв'ю;
- коли інтерв'ю буде опубліковане або подано в ефір;
- чиє ще інтерв'ю буде представлено в статті;
- і деякі інші [2, с.2].

При підготовці до інтерв'ю необхідно попередньо навести довідки щодо того, чи давалися раніше роз'яснення з даної теми ким-небудь з інших працівників відомства або паралельних структур. Якщо так, то варто триматися однієї виробленої лінії (краще, якщо загальний контекст скоординовано централізовано, щоб запобігти різночитанням). З метою уникнути можливих нестиківок і непогодженості, корисно надати можливість висловитися на вузько спрямовану

тему одному представникові того відомства, у провадженні якого перебуває кримінальна справа, що зацікавила ЗМІ, причому рішення координаційних питань повинно покладатися на прес-службу зазначеного відомства.

Такі моменти, як запис розмови на диктофон, прямий ефір, запис програми й тривалість бесіди є принциповими та повинні бути обговорені з кореспондентом до початку інтерв'ю. Протягом бесіди це робити буде вже пізно. Якщо бесіда буде записуватися, можливо, варто зробити власний аудіо- або відеозапис паралельно з репортером, як для підтвердження своїх слів у випадку виникнення конфліктної ситуації (з журналістом, керівництвом або з кимось з учасників розслідування), так і для наступного аналізу своїх недоліків і використання в підготовці до наступного інтерв'ю.

Важливо, щоб в інтерв'ю було порушено по можливості не більше трьох тем. Це допоможе зосередити увагу аудиторії, велика ж кількість проблем ускладнює сприйняття. Коло обговорюваного також оговорюється заздалегідь. До кожної теми бажано підібрати ілюстративний матеріал - приклади із професійної діяльності, історії, курйозні випадки. Це допоможе виступаючому «розбавити» суху мову статистики, а читачам, слухачам і глядачам повніше зрозуміти предмет розмови. Крім того, люди запам'ятовують те, що справить на них враження.

Варто продумати список передбачуваних питань і відповідей, якщо він заздалегідь не обговорювався з журналістом, а також, декілька додаткових тем для обговорення, крім головних трьох, від яких журналісти можуть відволікти виступаючого. Варто звернути увагу на поточні новини, а також зібрати останню інформацію зі злободенних проблем, яка стосується відомства, що допоможе визначити коло можливих питань. Потрібно визначити найбільш складне й спірне питання та найбільш проблемну тему, які можуть бути порушені, і спромогтися знайти оптимальну відповідь. Можна заздалегідь запропонувати журналістові інформацію, що допоможе полегшити спілкування: біографічні дані, цікаві факти з життя, статті, доповіді. Не потрібно соромитися пропонувати свої теми для бесіди.

Попередньо варто продумати дві-три основні тези, які послужили б основою повідомлення, і сформулювати їх у формі пропозицій, що легко запам'ятовуються, зрозумілі не тільки виступаючому, але й публіці. Для того, щоб додати завершеності інтерв'ю, добирається хльостка цитата й «рефрен» - короткий виразний вислів, що відображає головну думку, яка виникає нібито «спонтанно», хоча в більшості випадків продумується заздалегідь. Така фраза може повторюватися в бесіді кілька разів, особливо в радіо- і телеінтерв'ю.

Під час бесіди треба спробувати заволодіти ініціативою. Виступаючий здатний контролювати ситуацію у набагато більшому ступені, ніж це може здатися. Своїми відповідями на поставлені питання можна переводити бесіду в потрібне русло, повертатися до ключових тем і співвідносити з ними задані питання. Перед тим, як перейти до детальнішого викладу проблеми, потрібно зробити короткий висновок, а потім привести факти. За можливості варто використовувати позитивну описову лексику, яка зрозуміла аудиторії. Варто уникати жаргонних слів, професійної й технічної лексики, скорочень, які не відомі широкій аудиторії.

ТЕХНІКА ІНТЕРВ'Ю СЛІДЧОГО ЗАСОБАМ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Доцільно викладати своє ставлення до проблеми чітко та ясно й пам'ятати, що далеко не кожний журналіст, читач, глядач або слухач знайомий з проблемою на рівні професіонала. Якщо журналіст або глядач поставив каверзне запитання, потрібно повернутися до своїх тем і спробувати відповісти на нього саме з цих позицій. За будь-якою неправильно поданою інформацією повинно йти коректування. Не варто говорити те, що виступаючий не хотів би прочитати в пресі або почути в ефірі. Потрібно також уникати двозначностей і заяв, які поза контекстом виступу можуть бути витлумачені інакше.

Бажано бути небагатослівним і не робити свої відповіді занадто великими, що включають у себе безліч деталей. Набагато краще сприймається виступ, заключений у прості розповідні речення, з повторенням головної думки. Варто прагнути до стислості формулювань для того, щоб основна думка була висловлена протягом 15-20 секунд. Повідомлення на радіо й телебаченні, які перевищують цю нормативну планку як правило, піддаються редагуванню, а це не завжди може бути в інтересах виступаючого.

Існують теми, які не підлягають обговоренню, тому про них варто попередити кореспондента заздалегідь. Бажано обґрунтовано й терпляче пояснити мотиви відмови. У цьому випадку доводи будуть сприйняті з розумінням.

Для досягнення позитивного результату перед спілкуванням з журналістом його необхідно налаштувати до себе як і звичайного співрозмовника. До початку бесіди необхідно визначити мету спілкування й забезпечити співробітництво під час діалогу. Поставлених цілей легше досягти при спілкуванні з уже знайомим журналістом, про якого маєш уявлення, як про людину й професіонала, ніж з представником ЗМІ, якого бачиш вперше. Саме тому ми схилиємося до тісного та постійного співробітництва слідчого з працівниками ЗМІ.

Якщо слідчий перебиває журналіста або партнерів по інтерв'ю, дає їм негативну оцінку, прискорює темп бесіди, уникає подивитися в очі опонентам, то бесіда для нього напевно буде напруженою й важкою. Щоб уникнути цієї напруженості потрібно надати журналістові або партнерові можливість висловитися, виявити інтерес до його проблем, підкреслити значимість співрозмовника та його думки, звертатися до фактів і пропонувати конкретний вихід з ситуації, що склалася.

Журналісти часто починають інтерв'ю з одного-двох питань, на які вони знають відповідь, з тією метою, щоб перевірити, наскільки варто довіряти тим відповідям, які будуть дані на інші питання. Найбільше ж складні питання вони намагаються задавати наприкінці інтерв'ю, щоб можливе роздратування співрозмовника з цього приводу не перешкодило його проведенню.

Слідчий повинен ураховувати, що журналіст, готуючись до інтерв'ю, довідається якнайбільше про своє «джерело». Професіонал не буде приймати на віру все, що говорить співрозмовник. Він буде намагатися отримати додаткову інформацію з інших джерел або методом порівняння. Ні в якому випадку не слід говорити неправду, краще тактовно відмовитися від відповіді на питання, інакше можна бути пійманим за руку.

Важливо пам'ятати, що ефірний час для передач новин суворо обмежений, тому варто поцікавитися в інтерв'юера, що саме хоче почути аудиторія даного ЗМІ. Щоб донести свою точку зору до аудиторії, можна вдатися до нехитрого, але ефективного ходу, коли бажане для вас питання ви задаєте вголос самі й відразу на нього

відповідає. Спочатку варто висловити основну думку. Після того, як вона сформульована, можна, за необхідності, подати більш докладні дані для підкріплення своєї позиції. Чіткий акцентований коментар у цьому випадку неминуче буде обраний редакторами програми новин як найбільш вдалий з усього сказаного раніше.

Якщо під час запису невірно був поставлений наголос, «вилетіло» зайве слово чи інше, то варто вибачитися й попросити перезаписатися. Працівник правоохоронних органів дає інтерв'ю серйозним програмам, і вони рівною мірою не зацікавлені в негараздах.

При дачі інтерв'ю по телефону потрібно пам'ятати, що з підняттям трубки на іншому кінці зв'язку може одночасно вклучатися звукозаписуючий пристрій, і не виключено, що якийсь уривок бесіди, у тому числі жарти, будуть вклучені в теле- або радіопередачу. Запис бесіди на диктофон без відома – поширений серед журналістів метод. Журналісти-професіонали цим прийомом не користуються. Однак щоразу працівнику правоохоронних органів варто пам'ятати, що питання запису його слів на плівку попередньо повинні бути обговорені. І в цій ситуації поняття довіри висувається на передній план. Досвідчений кореспондент розуміє, якщо він підведе слідчого хоч раз, то втратить у його особі експерта, готового поділитися своїми міркуваннями й дати компетентну оцінку цікавої події. Але виступаючому варто пам'ятати: в якому б довірчому форматі не проводилася бесіда, не слід говорити того, чого б він не хотів би почути пізніше зі своїх же слів.

Якщо журналістові після інтерв'ю була обіцяна додаткова інформація, треба відразу ж її надати. Свої замітки й запис інтерв'ю потрібно зберегти в особистому архіві для використання при підготовці до наступних зустрічей з журналістами, а також зробити власну оцінку свого виступу. Дані журналіста та інших представників цього ЗМІ варто внести у свою медіа-карту (список засобів масової інформації й журналістів, з якими співпрацює слідчий).

Завжди потрібно намагатися залишатися хазяїном ситуації й не йти на поводу в інтерв'юючого. Тут доречно згадати фразу колишнього держсекретаря США Генрі Кіссинджера, кинуту журналістам наприкінці однієї із прес-конференцій: «У когонебудь є питання до моїх відповідей?» [3, с. 2].

Однак всі ці правила варто запам'ятати заздалегідь, але ні в якому випадку не намагатися згадувати їх під час інтерв'ю. Це лише зіб'є з думки й порушить весь план виступу. А вже трохи згодом варто провести самоаналіз і відзначити слабкі й сильні сторони інтерв'ю, що буде вкрай корисно для наступних виступів.

Література

1. Чумиков А.Н. Связи с общественностью: Учебное пособие. – 3-е изд. – М.: Дело, 2001. – 296 с. – С. 125.
2. Взгляд на интервью изнутри: Рекомендации госдепартамента США.– 2000.– №5(206).– 30 января – 5 февраля 2004.– С. 2.
3. Там же.– С. 2.